

Cezhraničná spolupráca v oblasti obnoviteľných zdrojov energie:

**Perspektívy pre intenzívnejšiu
spoluprácu medzi Rakúskom,
Českou republikou a Slovenskom**

**Alžbeta Gavalcová
Veronika Oravcová
Nolan Theisen**

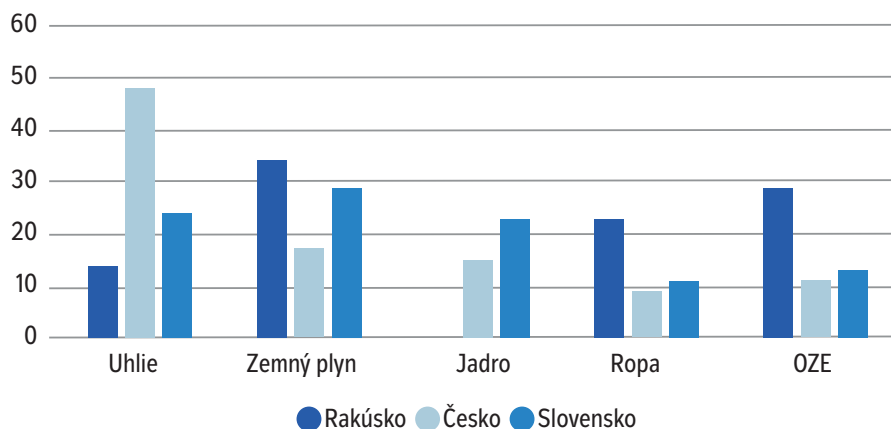

Zhrnutie štúdie

V roku 2015 založili Rakúsko, Česká republika a Slovensko tzv. Slavkovský formát na posilnenie spolupráce v oblasti dopravnej a energetickej infraštruktúry. Avšak rokmi do popredia vstúpili iné témy, ako napríklad migrácia či pandémia Covid-19, ktorým sa venovalo viac pozornosti ako energetike, a to i kvôli odlišným postojom krajín voči využívaniu jadra. Ruská invázia na Ukrajinu však viedla k zmene, pričom v marci 2023 prebehlo stretnutie predstaviteľov krajín venované diskusii o energetickej bezpečnosti a alternatívnych zdrojoch dodávok zemného plynu. V júli 2023 v Skopje podpísali ministri zahraničných vecí novú Slavkovskú deklaráciu, vytvárajúcu platformu pre regionálnu spoluprácu na podporu nových projektov v oblastiach spoločného záujmu a výmenu informácií, najmä v súvislosti s aktuálnou agendou EÚ, s cieľom posilniť vzájomné väzby v niekoľkých oblastiach vrátane prechodu na obnoviteľnú energiu a posilňovania energetickej bezpečnosti.

Už len pri pohľade na energetický mix týchto troch krajín vidíme viaceré rozdiely – najmä to, že Česká republika je v porovnaní so susednými krajinami stále závislá na uhlí. Zemný plyn je dôležitý pre všetky tri krajiny, najmä pre Rakúsko a Slovensko, kde je dominantným v oblasti vykurovania a priemyslu. Podobne, spotreba ropy v odvetví dopravy je vysoká a neustále narastá. Tam hrá prím Rakúsko, a to najmä kvôli potrebe ropy v priemysle.

Graf 1. Energetický mix Rakúska, Česka a Slovenska (2021)

Zdroj: Autori na základe dát Európskej komisie

Rakúsko malo v roku 2020 oveľa vyšší podiel obnoviteľných zdrojov energie (OZE) na hrubej konečnej spotrebe energie ako Česko a Slovensko – v skutočnosti sa z tohto hľadiska umiestnilo medzi piatimi najlepšimi krajinami v EÚ. Je to spôsobené najmä takmer 80-percentným podielom OZE v elektrine, ktorý je stále ukotvený v tradičnej vodnej energii, ale silnému rastu veternej energie za posledných 15 rokov a solárnej energie za posledných 5 rokov. Každá z týchto troch krajín čelí obrovským prekážkam a výzvam urýchliť zavádzanie OZE v relatívne krátkom časovom rámci, z ktorých mnohé sú do určitej miery spoločné, a to najmä:

- Povoľovacie procesy
- Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily
- Integrácia OZE do siete
- Politické riadenie a akceptácia verejnosti

Pokiaľ ide o spoluprácu na národnej úrovni, pozornosť na úrovni prezidentov republík získali bilaterálne diskusie o klíme a energetike medzi Slovenskom a Rakúskom. Česko-slovenská spolupráca však narážala v tejto oblasti na problémy, najmä kvôli kritike bývalého českého prezidenta Európskej zelenej dohody. Spolupráca týkajúca sa energetiky na úrovni

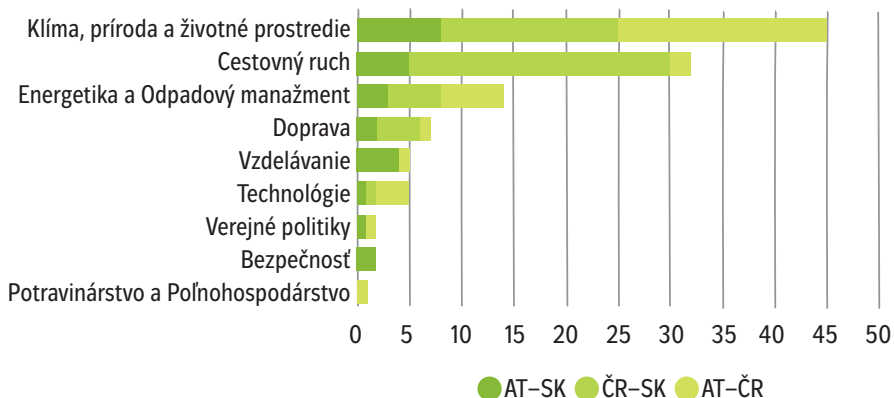
predsedov vlád bola obmedzená a zameriavala sa na jadrovú energiu (v prípade Česka a Slovenska) a energetickú bezpečnosť. Projekty spoločného záujmu (PCI), kľúčové pre integráciu trhu EÚ s energiou, zaznamenali medzi týmito tromi krajinami obmedzený úspech. Nezhody vznikli pri infraštruktúrnych projektoch fosílnych palív, pričom často prevládali národné záujmy.

Cezhraničná spolupráca na regionálnej úrovni medzi týmito tromi krajinami má však obrovský potenciál v oblasti rozvoja obnoviteľnej energie. Európska cezhraničná spolupráca (Interreg A) podporuje spoluprácu medzi regiónmi z najmenej dvoch rôznych členských štátov, ktoré ležia priamo na hraniciach alebo s nimi susedí, s cieľom riešiť spoločné výzvy, využívať potenciál rastu v pohraničných oblastiach a zároveň zlepšovať proces spolupráce pre na účely celkového rozvoja Únie. Súčasný (2014–2020) programový obdobia Interreg, ktoré sa skončí koncom roka 2023, bolo analyzované v oblasti projektov spolupráce týchto krajín a z tejto analýzy sa odrazili i odporúčania pre nadchádzajúce (2021–2027) programové obdobia Interreg. Analyzovali sme všetky zrealizované projekty, a potom sa bližšie pozreli na tie oblasti klímy a energetiky. Väčšina z uskutočnených 284 projektov bola česko-slovenská spolupráca (147), nasledovala rakúsko-česká (90) a rakúsko-slovenská (47).

Dokopy 113, alebo viac ako jedna tretina z celkového počtu projektov, obsahovala spoluprácu v oblasti klímy a energetiky. Ako je znázornené na druhom grafe, väčšina z týchto projektov je pridružená k téme Klíma, príroda a životné prostredie (45), ktorá sa zaoberá najmä ochranou prírody a lesov a biodiverzitou, ktoré sú kľúčovými súčasťami adaptácie na zmenu klímy, a preto sú zahrnuté do tejto časti analýzy. Druhou najväčšou kategóriou je Turizmus (32 projektov) spojený s rozvojom cyklistickej infraštruktúry k historickým pamiatkam. Aj keď sú tieto projekty primárne motivované cestovným ruchom, prispievajú k udržateľnej doprave, ktorá je jednou z najdôležitejších oblastí riešenia klimatickej zmeny. Treťou je Energetika a odpady (14 projektov), ktoré väčšinou realizujú univerzity a výskumné inštitúcie, do ktorých sa zapojilo zopár obcí a regiónov. Výskum sa zameral predovšetkým na inovatívne materiály v oblasti recyklácie, využitia materiálov a rozvoja obehovej ekonomiky. Česká republika bola vedúcim projektom väčšiny projektov súvisiacich s klímou a energetikou. Išlo predovšetkým o obce, univerzity a výskumné inštitúcie. Väčšina projektov, ktoré viedli

mestá a obce, bola zameraná najmä na rozvoj cyklistických chodníkov. Rakúske univerzity a výskumné inštitúcie alebo regionálne inštitúcie boli zas schopné viesť veľké projektové konzorciá s viac ako piatimi projektovými partnermi.

Graf 2. Cezhraničná spolupráca v oblasti zelených politík podľa témy

Zdroj: Autori

Na regionálnej úrovni sa otvára doposiaľ len málo využitý potenciál pre projekty v oblasti klímy a energetiky. Hoci v minulom programovom období bolo viacero projektov v tejto oblasti, len málo z nich sa venovalo rozvoju obnoviteľných zdrojov energie, efektívneho odpadového hospodárstva či energetickej efektívnosti a väčšinou sa zameriavali na ochranu prírody alebo rozvoj udržateľného cestovného ruchu. Možno však medzi nimi nájsť viacero príkladov dobrej praxe, ktoré stojí za to i naďalej rozvíjať v nadchádzajúcom programovom období (2021 – 2027).

Odporúčania v oblasti spolupráce na národnej úrovni

- Rozvoj obnoviteľných zdrojov energie by mohlo byť novým smerom cezhraničnej spolupráce medzi týmito tromi krajinami. Spolupráca by mala prebiehať na inštitucionálnej úrovni najmä v oblastiach zdieľania skúseností a príkladov dobrej praxe, či harmonizácie legislatívy. To zahŕňa prekonávanie spoločných prekážok, ako sú dlhé povoľovacie procesy či školenie kvalifikovaných pracovníkov, rovnako i harmonizáciu vnútroštátnych politických, právnych a finančných rámcov pre cezhraničné projekty v oblasti OZE vrátane plánovania a povoľovania a schém pripojenia do siete.
- Je potrebné rozšíriť spoluprácu v oblasti výskumu, inovácií a zavádzania čistých technológií. Napríklad všetky tri krajiny majú dôležité projekty spoločného európskeho záujmu (IPCEI) v oblasti batérií a/alebo vodíka, ktoré môžu byť základom budúcej spolupráce medzi univerzitami a výskumnými inštitúciami a spoločnosťami.

Odporúčania v oblasti spolupráce na regionálnej úrovni

- Nové programové obdobie Interreg otvára možnosť väčšej angažovanosti medzi regiónmi na klimatické a energetické ciele, najmä v rámci prioritných oblastí programu Smarter Europe, Greener Europe a More Connected Europe. To by malo umožniť ďalší rozvoj úspešných projektov.
- Okrem programu INTERREG A predstavujú programy INTERREG B a INTERREG C, ako aj sektorovo orientované programy EÚ Horizont nevyužitú príležitosť, ktoré by stredoeurópske regióny mohli viac využiť na trvalo udržateľný regionálny rozvoj. To by umožnilo väčšiu spoluprácu s rakúskymi regiónmi, ktoré sú v tejto oblasti rozvinutejšie.

- Klimatická a energetická spolupráca medzi regiónmi v minulosti bola skôr ad hoc a nie je výsledkom holistického strategického plánovania. Dlhodobá regionálna spolupráca v oblasti čistej energie a adaptačným opatreniam na zmenu klímy by mohla byť systematickejšia a mohla by byť zahrnutá do plánovania politiky pre cezhraničné regióny. Dôležité je však nielen nastavenie stratégie trvalo udržateľného regionálneho rozvoja, ale aj poskytnutie nástrojov spolupráce medzi zahraničnými partnermi na zdieľanie poznatkov, osvedčených postupov a zameranie sa na inovácie. Slovenské regióny môžu nasledovať príklad rakúskych a českých miestnych a regionálnych agentúr, ktoré sa aktívne zapájajú do projektov ako je napríklad Energetická agentúra Vysočiny.